

Pospíšil, Ivo

Ruská literatura a ruština před bouří

Opera Slavica. 1993, vol. 3, iss. 1, pp. 55-57

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116324>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

pracoviště systematicky zabývá a získává pro ni i posluchače. Prolínání regionálních témat s tematikou obecnější, známou v celostátním kontextu, by pak možná stálo za porovnání s mirou identifikace čtenářů s regionem, ve kterém žijí, a to právě v tomto období, kdy regionální otázky vystupují do jisté míry do popředí.

Stat I. Stupka *Poesie der Deutschen Demokratischen Republik anfangs fünfziger Jahre* nás zavádí do opět jiného literárního prostředí. Do jisté míry pak koresponduje s tématem J. Svobody - stejně jako v případě Kundery, i v německé poezii psané na počátku 50. let v bývalé NDR existují dobří básníci a dobré básně; respektive šance pro ně. Přehledově orientovaný příspěvek některé z nich cituje a stručně komentuje, zdá se, jako by byl výsledkem sondování, zda zvolená oblast bude dostatečně zajímavá a nosná pro hlouběji založené studium.

Další příspěvky s muzikologickou tematikou si autoři recenze vzhledem ke své nekompetentnosti v dané oblasti netroufají ani v nejmenším posuzovat. Jedná se o biograficko-dokumentární stat

O. Bednarčíka *Odras poválečné doby v dopisech dirigenta Jaroslava Vogla ostravskému pedagogovi Josefu Schreibrovi. (K 10. výročí úmrtí prof. Josefa Schreibra)*, téže osobnosti věnovaný příspěvek M. Malury *Nad písemnou pozůstatostí Josefa Schreibra* a o dva příspěvky mapující situaci na středních a vysokých školách - J. Mazurek píše o možnosti využít hudbu A. Dvořáka v hudební výchově a dokumentovat tak skladatelovo mistrovství (*Hudba Antonína Dvořáka v gymnaziální hudební výchově*), Z. Stiborová pak seznamuje s výsledky průzkumu provedeného na Pedagogické fakultě v Ostravě mezi studenty učitelství pro 1. stupeň ZŠ v letech 1989 a 1990 pod názvem *Identifikace hudební tvořivého myšlení studentů Pedagogické fakulty*.

Sborník jako celek dává představu o tematické šíři i směřování vědecké práce pedagogů nové univerzity pokračující v tradicích Pedagogické fakulty v Ostravě. Zdá se, že převažuje zaměření dokumentární a metodické, v oblasti teoretického bádání se zatím hledají nosná témata a možné nové přístupy k nim.

Josef Dohnal
Jiří Gazda

Ruská literatura a ruština před bouří

(Neueste Tendenzen in der Entwicklung der russischen Literatur und Sprache. Probleme in Forschung und Lehre. Helmut Buske Verlag, Hamburg 1992)

Profesor Erwin Wedel vydává jako 39. svazek Hamburských příspěvků pro učitele

ruštiny svazek materiálů ze symposia MAPRJAL, které se konalo ve dnech 19.-21. října

1989 v Řezně (Regensburg). Solidně graficky a redakčně vypracovaná kniha obsahuje tři oddíly: zcela jasně převažuje literární věda, až kdesi vzadu se tísni lingvistika a metodika (didaktika) - nicméně právě zde najdeme velmi průbojnou práci.

V říjnu 1989 - v předvečer událostí, které otráslý světem - vypadala ovšem situace ruštiny a ruské literatury celosvětově, evropsky i východoevropsky podstatně jinak. Vrcholila nebyvalá konjunktura slavistiky a kult gorbáčevovské perestrojky a glasnosti. Měl jsem možnost vidět výsledky a důsledky této konjunktury v téže době od Lublina po Berlín. Na rozdíl od východoevropských slavistů, kteří si hodlali zopakovat liberalizaci 60. let, přistupovali západní badatelé k celé problematice opatrněji, řekl bych vědecktěji, exaktněji, nestranněji. Spíše než svobodomyšlnými proklamacemi se snažili například o reálné sblížení ruské sovětské a exulantské literatury (setkání v Louisianě u Kodané na jaře 1988 zorganizované mj. Dánským komitétem slavistů, jmenovitě Mértou-Lisou Magnussonovou a Eigilem Steffensenem). Referáty na řezenském setkání se přednášely před bouří a byly vydány dávno po jejím propuknutí: to, co se zdálo nové, zestárlo, ruská literatura prožívá těžkou krizi, jakousi kocovinu - a není v této situaci sama, i když se už objevují náznaky "nové literatury". Ukazuje se však, že nehlédě na závratný běh času, existují dostatečně pronikavé práce, které promlouvají k včerejšku i dnešku - a často přímo prorocky.

Hned v úvodní stati dochází Willi Beitz (Leipzig) k smutným závěrům, které se týkají osudu jedné generace (Fedin, Gladkov, Paustovskij, Pasternak, Erenburg, Katajev aj.). Nachází u nich po letech šokující návraty k dětství, k předrevolučnímu dětství, o němž psát bylo "nevhodné" nebo dokonce i zakázané. Nebylo dobré odkazovat k minulosti člověka, národa a státu: nová moc - pokud není dost moudrá - chce vždy všechno minulé pošpinit a vymazat. Norbert Franz (Bonn/Mainz) se zabývá postavou Krista v Ajtmatovově románu Popraviště - nutno připomenout, že právě toto dílo se stalo mezitím častým objektem analýz amerických a britských. Franzova studie se dotýká mytologického rázu románu a tzv. románového mýtu. David Gillespie (Bath) s britskou důkladností a sarkasmem ukazuje na to, že principy socialistického realismu se uplatňovaly i v období glasnosti a perestrojky, ale upozorňuje - a ukázalo se, že předvidavě - na to, že ruská literatura už možná vstupuje do období osudového historického zlomu. Z dalších studií připomínáme práci A. Jankowského (Kielce) o Makinově románu Sám a sama, Iblerovu studii o lyrickém cyklu I. Brodského, téma gulagů, o kterém píše J. Meichel (Mainz), Mikuláškovu stat o autobiografismu a morfologické syntéze v současné ruské literatuře. Pozoruhodná je také studie E. Reissnera a brilantní miniatura M. Schücker-Breloerové (Hamburg) o vztahu titulu a textu. Jsou zde ovšem další práce, které pro nedostatek místa nelze podrobněji popsat. Z oddílu

lingvistiky si dovoluji upozornit na práci o rusismech v němčině z pera erlangenského rusisty U. Steltnera a z didaktiky na vynikající úvahy D. Milinského z Mnichova a M. Rohala z Nitry, které se týkají využití krásné literatury při výuce jazyka.

Sečteno a podtrženo: Sborník je především prezentací autorů statí a dokladem stavu rusistického bádání na sklonku 80. let. Pokud jde o komplexnost - výrazně tu chybějí historie a filozofie. Snad

nová evropská situace dovoli toto vskutku celostní uchopení fenoménu Ruska. Efemérnost a "útlumovost" rusistiky, o nichž nezdřídka slyšíme od našich kolegů, kteří se zabývají dnes "konjunkturálnějšími" obory, je ovšem jedním z novodobých mýtů, stejně jako někdejší myty o nedůležitosti anglistiky a germanistiky. Prosadí se jen to, do čeho byla vložena určitá duchovní energie. Řezenský sborník to znovu prezentoval mimo veškerou pochybnost.

Ivo Pospíšil

Anatomie cesty k dogmatům

Zahrádka, M.: Dogmata a živý literární proces. Olomouc 1992, 80 s.

Poté, co začalo být možné veřejně diskutovat o celé paletě otázek souvisejících s ideologickým nátlakem, mimoliterárními zásahy a někdy přímým násilím vykonávaným na literatuře a jejich představitelích po roce 1917, začaly se objevovat zprvu kratší, později obsažnější práce, které mapují genezi především toho, co bylo výsledkem takového násilného procesu - tedy tzv. sovětské literatury a tzv. socialistického realismu. Vyslovit se k těmto otázkám chce i literární rusistika česká a zatím nejrozsáhlejší práci, která si všímá právě období největšího deformování ruské literatury, je útlá knížka olomouckého rusisty prof. Miroslava Zahrádky *Dogmata a živý literární proces (Jak vznikala*

úzká norma socialistického realismu a jak s ní ruská literatura bojovala), kterou vydal v roce 1992 vlastním nákladem za podpory Českého literárního fondu.

Celá Zahrádkova práce je rozdělena do šesti úvah, ve kterých si všímá základních etap, které vedly ke vzniku toho, co nazývá "úzkou normou socialistického realismu", tedy k ideologicky oktrojované literatuře s předem vymezenou funkcí, obsahem a do značné míry i formou. Požadavky ideové tendčnosti, ideové určitosti postav, boje proti abstraktnímu humanismu a apolitičnosti, dokumentární tendence zaměřené na historii strany a na zobrazení jejich význačných představitelů či na téma třídního boje, snaha vytvářet literaturu historick-